

ხმა მთიდან

(სურათი)

(1881 წელი)

ფშავის ხევი. დილით ეს იყო ჟუჟუნა წვიმამ გადაიღო.. დაღონებული ვიჯექ ჩემს ოთახში და შევეყურებდი თავზედ წამოყუდებულს ფერდას, რომელზედაც ჯერ ისევ შავად ეფინა ტყე. ათასში ერთგან გამლილიყო არყი და ტყემალი, თეთრად აჰყვავებული, აქა - იქ მთის კალთებში აჩენდა თავს, ეს ორი მეტიჩარა მცენარე თითქო ერთმანეთს ეკრიჭებოდნენ და დაცინვით უჩვენებდნენ გაბარჯლულ ამაყად მდგომ მუხაზედ:

- ჩვენ კი საქორწილოდ ვიმოსებით და ეგ საცოდავი კი ჯერ გაყინულ - გაქვავებული და დაღვრემილი თავის ბედსა ტირისო.

გზაზედ, რომელიც მიიკლაკნებოდა პირადმე და იმალებოდა ტყის სიბნელეში, პატარა ფშავლის ბაღანაებს მიუდიოდათ საქონელი: გადახევათ ხელი და მიიმღეროდნენ (ჯერ, ეტყობოდა, იმათ ცხოვრების სიმწარე არ ენახათ).

„ რა კარგია კაი კაცი,
კარგს ანდეზედ აგებული,
სოფელი ჰყავ მადრიელი,
სწორის გული მოგებული ”.

მერე გააბეს ბანი და დამღერეს უფრო მაღალი ხმით:

„ შვიდს ძმათა, მერვეს ბიძასა
მთას ვეფხვი გადმოგვეკიდა;
შვიდთავ ვესროლეთ შვიდ - შვიდი,
ვეფხვს არც ერთ არ მოეკიდა;
ესროლა ბერმა ბიძამა,
ვეფხვი პწკლით ჩამეეკიდა.
ნეტავ ჩვენ თოფ - იარაღნი
ჰალას მურყანზედ დაჰკიდა;
ანამც გვაქცია ქალადა,
უნდაურ ქმრებიმც აგვეკიდა,
ანამც გვაქცია ხუცადა,
ყელზედ ოლრები დაგვეკიდა“.

ამ სიმღერის და პოეზიის შექცევაში გახლდით, რომ უცებ ვიღამაც კარები შემოახეთქა. ფიქრებგატაცებულს ცოტა არ იყო შემეშინდა და შევკრთი. მოვიხედე. კარებში შემოყუდებულიყო მაღალ - მაღალი, წითლად და ყვითლად აწყვავებული ხევსური. ხომ კარგად იცით, უფარ-უხმლო არ იქნებოდა. ცალს მხარზედ ეკიდა შემჭვარტლული, გამავებული ფარი; მეორეზედ -- თითბრით შესალტლული ხმალი; თავზედ, მარტო კინკრიხოზედ, ქუდის მზგავსი ბეწვგაყრეინებული ჯიხვის ტყავი ჩამოეცო.

ვაჟკაცი ლომად შექმნილი, იყო, მაგრამ ძალიან გატეხილი სახე ჰქონდა; თვალებს უცხოვლოდ ავლებდა აქეთ - იქით, სწორედ ამაზედ ითქმოდა შოთას სიტყვები:

„ ანუ ეგრე რამ დაგლია, ანუ პირველ რამ აგავსო“.

წინაპირველად ვერ დამინახა, თუმც თავის ცანცარით მათვალეირებდა. მე თვითონ ავდექ და მივედი კარებში. რა დამინახა რუსულ ქუდში, მაშინვე ქუდი მოიხადა.

- ბატონ ადლეგრძელას ღმერთმა.

მეც ღირსეულად მივუგე.

- შენა ხარა უჩიტელი?

- მე, სწორედ! -- ვუთხარი, თუმცა კი ტყუილად.

- პურ ან ფულ ხომ არ გექნებისთ გირაოზედ გასატანი?

- რა გირაო?

- ფარ-ხმალ წამავიტანე, თუ გექნებ, ჩემო უჩიტელო, ნუ დამიზოგავ, სთველ მაგილებ ისივ; შენზედ მეტს კაცს მე აქ ვერ ვდნახავ, ჯალაფნ შეხოცებიან შიმშილით...

როგორცა სჩანს, ძლიერ გასჭირვებია ხევსურს, თორემ ფარ-ხმალი, მართლაც, რამ გამოატანინა სახლიდამ დასაგირავებლად.

- მერე რაში გამოვიყენო ეგ შენი ფარ-ხმალი?

- რაშიად, იმაში, გაგონელ გექნების რეულობაი... კა ფრანგული, ახალეი ნახე, ისეთ სჭრის ძვალსა, როგორც ი საპოხს.

- კარგია, მაგრამ მეც თვითონ შიმშილითა ვკვდები, შენ რა უნდა მოგცე.

ამ ლაპარაკში შევიპატიჟე სახლში და ვკითხე:

- რატომ მთავრობას არა სთხოვთ, რომ ხარჯი შეგიმსუბუქოსთ - მეთქი?

- კი ვსთხოვეთ... ღმერთმ დაუმაძლას ჩვენ ნაჩალიკ აფ - ს, კა კაცია, ბეჩავ კაც ებრალების, თითო თუმან ფულ დაგვირიგ კომლზედ თავის ხელით; მაგრამ ვერა სულ მოვიდგით. ვერას გავხდით.

ხევსური გაცვებით ავლებდა თვალებს აქეთ - იქით. ფანჯარაში „დროები“- ს ნომერი დაინახა, აიღო ხელში, გადააბრუნ - გადმოაბრუნა და ბოლოს მკითხა:

- გაზეთ ხო არა ეს?

- არის.

- რა ამბავ გაიგონებ, ჩემო უჩიტელო, გაზეთივ სუყველა იქნების მოხსენებული. რა კაც იყვ ხელმწიფის მამკლავი, რა ჯავრ სჭირებივ ისითაი, რო გაუმეტებავ?.. ან ჩვენ ამ გლეხკაცს არა შალავათ მაგვეცემისა? ხმა კია აგეთაი...

- შეიძლება, ვგონებ უნდა...

ბევრი ვილაპარაკეთ. ბევრი კარგი სთქვა ხევსურმა. ბოლო დროს, როდესაც დიდ ბობოლებზე გადავედით, ხევსურმა უცებ თვალები გააჩერა კედელზედ; კედელზედ მეკიდა გრაფი N:-ს სურათი; წარბები დასწია და უცებ, თითქო იპოვნა რამეო, გაექანა სურათისკენ.

- იპი, აბა ამას რა სიკვდილ მიუდგება, რახელ გასუქებულ, ვაჟებო, რახელ გატლუებულ -- თქვენი ჭირიმეთ, რარივ გაქოსმანებულია! სხვა კი არა მინდოდ, შენ თავიმც მომიყვანა თიბა - მკაში, იქ გღნახვედი რახელ ვაჟიცა ხარ შენ...

ამ ლაპარაკში, თითქო მოაგონდა რამეო, უცებ მობრუნდა...

- მაშ ეგრე, უჩიტელო?.. ჟვარ გეწერასთო, - სთქვა და გავარდა კარში, მარტო ერთი ხმლის წვერსლა მოვკარ თვალი, როდესაც კარებს მოახვედრა.

ხევრური აღარ დავაბრუნე, რადგან მეჩქარებოდა ხატობაში (აღდგომა დღე იყო), ხალხი სასაფლავოზედ მოგროვილიყო, ყველა თავის ნათესავების საფლავს დასტრიალებდა. დედაკაცებს მოეტანათ ტაბლები და წამოყუნტებულიყვნენ სასაფლაოზედ. აგრ ერთი ბებერი თავშიშველა, მხოლოდ შუბლზედ აქვს შემოკრული ხელსახოცი. გახვეულა გამჭვარტლულ ტყავში და პიფიასაებ მობუზული მისჯდომია და ჩასჩერებია საფლავს. ბებერი ტირის, ცრემლი შხაპუნით ჩამოსდის და გუბდება ხონჩაზედ, რომელზედაც ერთი ხმიანდის მეტი არაფერი ძევს.

ზოგი გადადის და რეცხავს საფლავის პირებს. წმინდა სანთელი საბრალოდ ბჟუტავს, ხან მიაწყვეტს ალს საფლავის ფეხით და ხან გადასწევს... აქ წვერთეთრა მოხუცებული დასტირის თავის შვილის საფლავს და ჩაეუბნება თავის გასაჭირს, წვა - დაგვას, მაინც რა უნდა ქნას: დღეს თუ იტირებს, თორემ როდისდა? წავა, შეძვრება ერთს ულრან ტყეში ან ხევში და თავს აღარ გამოჰყოფს. ამ დღეს მაინც უნდა დაუსველოს და დაუამოს გული თავის შვილსა.

საკვირველი ის არის, რომ ზოგს ლუკმა პური არ აქვს, ჩიჩქი ხორცი არა აქვს, პირი გაიხსნას, და აქ ტაბლას მოარბენინებს!

ო, ჩვეულებავ, რა ხარ? შენა ხარ პირველი ბუნებითი კანონი. კაცის გულში იდგამ ხოლმე თავიდამვე ფესვებს და იმიტომაც გაქვს ეგრეთი ძალა. კაცმა აზრი თავის ცხოვრების წინ გააქცია, დააწინაურა, შენ კი წინ მოიგდე კაცი და ზურგში მათრახის ცემით მიარბენინებ; შენზედ ძლიერი არა მოვლენა არ არს კაცის ცხოვრებაში...

საწყალი ჩვენი ხალხი იმდენს ცოცხალზედ არა ხარჯავს, რამდენსაც მკვდრებზედ. „ სული კითხულობსო!“ -- იტყვის ფშაველი. „ მოვა ღამით, თვალს დაგვაგლებს, და გულს დააკლებდა, ჩვენ რო ვსჭამდეთ და იმას კი არ ვუზიარებდეთო!“ ცრუმორწმუნე დედაკაცი ჩაუჯდება შუაში თავის ამქრებს და დაუწყებს:

- წუხელის, დაო, შარაზედ სულთ ჩამაიარეს და მაიმღეროდენო: „ არას ყურს გვიგდებთ, ხორციელნო!“

ამის ახსნაში გავები და მღვდელი და დიაკვანი კი დამავიწყდა: ეს ორი ხალხის სულის ყარაული დარბოდა ფაცა - ფუციტ. მღვდელი „აკურთხეს“ და დიაკვანი „უფალო, შეგვიწყალეს“ ძალიან მოხდენით ამბობდნენ. ორივე ნერწყვსა ყლაპავდა, რა დაჰყურებდა ტაბლასა. დიაკვანმა ვეღარ მოითმინა და დაავლო ხელი ქადას, რომელიც სიდიდით ერჩეოდა, გასჭრა, გულმა ვეღარ მოუთმინა და ერთი კარგა მადიანად უკბინა და -- „იჰ, იჰ, შენი ჭირიმე, ფშაურო ქადავ“, -- თანაც დააყოლა. ხუცესიც შეჟივჟღივებული გახლდათ და უსომდა თასს თასზედ, წითელ კახურს: „უფრო კარგა ვიტყვი, შვილო, ყელი ამომეხრაწა!“ არც კი არაყსა სწუნობდა: „მთა - ადგილი, შვილო, ცივა; ბეჭებში შემცივდა, შვილო, თუ ცოტა არაყი არ დავლიე“.

სომხებსაც (ახლო მედუქნებს), როგორც მეღას ლემზედ, მოეგნოთ ტაბლის სულზედ...

ახლა კი, გაგიხარიან, ეფერებოდენ ხალხს და სულ „დობილ“ „მობილობით“ უქონადენ თავსა.

ხალხი, რასაკვირველია, უარს ვერავის ეტყვის, ყველა უნდა მიიღოს, ვინც ესტუმრება, რადგან ჩვეულებათა აქვს. ქადის ნაჭრებით იმათაც დაივსეს კალთები და უბე-ჯიბეები. ახლო ღობეზედ, რომელიც საყდარს ჰქონდა შემოვლებული, ბელურა ჩიტები ისხდენ: დრო და დრო ისინიც აიშლებოდნენ და ჟივილით დაეცემოდენ ხოლმე ასაკენკად ქადის და პურის ნამცეცებს.

აი, გლახო, შენი სტუმრები: მღვდელები, დიაკვნები, სომხები, ჩიტები, თავგები და სხვა.

იმრომე, ღვარე ოფლი და მაგათ კი ნურაფერს დააკლებ!

ტექსტის ციფრული ვერსია მოამზადა:

თბილისის მე-10 საჯარო სკოლის მოსწავლემ თათია ჭილაძემ